УДК 368

С. А. Шимків,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

S. Shymkiv,
Postgraduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

REGULATION THE ACCIDENT INSURANCE OF UKRAINE

Нещасний випадок може статися з кожним працюючим громадянином, не залежно від статі, віку, матеріальної забезпеченості та соціального стану, тому важливою при врегулюванні наслідків при нещасних випадках є наявна нормативно-правова база, що гарантує умови компенсації та покриття цих наслідків. Визначено, проаналізовано та охарактеризовано основні положення існуючої нормативно-правової бази, що регулює відносини у сфері страхування від нещасних випадків в Україні. Розглянуто механізм розслідування нещасного випадку на виробництві та визначено, що кваліфікація нещасного випадку має на увазі аналіз ознак нещасного випадку: виробничої; суб'єктної; територіальної; тимчасової, разом з тим, наголошено, що при розслідуванні нещасного випадку необхідно керуватися матеріалами кожної конкретної пригоди з початковою опорою на чинну законодавчу базу України.

Accidents can happen every working citizen, regardless of gender, age, financial security and social status, so important in resolving the consequences in case of accidents is available regulatory and legal framework that guarantees compensation conditions and coverage of these effects. The paper identifies, analyzes main provisions of the existing legal framework governing relations in the field of insurance against accidents in Ukraine. The study also examines the mechanisms for investigating accidents at work and determines that the qualification of an accident involves analysis such features of accident at work as production; subjective; territorial; temporary. And at investigation of accidents is necessary to consider materials accidents at work with primary reliance on the existing legal and regulatory framework Ukraine.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, соціальне страхування, страхування від нещасних випадків, соціально-економічний захист, соціально-трудові відносини.
Key words: legal regulation, social insurance, accident insurance, socioeconomic protection, labor relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Державне регулювання соціально-економічного захисту у сфері праці відіграє важливу роль у життєдіяльності кожної людини, бо соціальна захищеність надає громадянам впевненість і можливість реалізуватись у обраному напрямі трудової діяльності та забезпечити себе необхідними для гідного життя засобами.

Побудова соціально-орієнтованої моделі ринкової економіки України потребує значної уваги до стану соціального захисту населення, гідних умов праці і всієї соціальної сфери загалом як до основного індикатора рівня розвитку країни та суспільного добробуту населення зокрема. У зв'язку з цим існує необхідність у вивченні нормативно-правового поля, що регулює соціально-трудових відноси при страхуванні від нещасних випадків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження питань щодо страхування від нещасних випадків та його нормативно-правового регулювання в Україні, як свідчить аналіз, досліджували ряд відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, які здійснили фундаментальні дослідження у цій сфері, серед них: В. Базилевич [9], Н. Внукова, М. Вігдорчик, О. Гаманкова, Н. Горєлов, О. Залєтов, Р. Пікус, В. Роїк та інші. Разом з тим, дана проблематика все ще потребує подальшого аналізу та вивчення.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Враховуючи досить широке коло розглянутих теоретичних та практичних питань, актуальним залишаєть-

ся проблематика, пов'язана з дослідженням та узагальненням правових основ регулювання страхування від нещасних випадків населення в Україні.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даної роботи є вивчення та аналіз існуючої нормативно-правової бази, яка регулює соціально-трудові відносини у сфері страхування від нещасних випадків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогодні в Україні соціально-правовою базою для розвитку системи соціального захисту є Основний закон України — Конституція. Зокрема стаття 46 Конституції України закріплює основні положення щодо права громадян на соціальну захищеність, при чому варто наголосити саме на "праві громадянина", що формує приналежність людини до конкретної держави, громадянином якої вона є. Дана стаття проголошує: "право громадян на належні, безпечні і здорові умови праці, соціальний захист", що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника тощо. А саме право соціального захисту грунтується на загальних засадах діяльності соціально-орієнтованої держави, яка визначає: "людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку ... найвищою соціальною цінністю" [3].

За допомогою механізму організації загальнообов'язкового соціального страхування і реалізується право на соціальний захист громадян. До найважливіших законів, що безпосередньо відносяться до регулювання соціального забезпечення є конституційно-правові акти, сфера впливу яких спрямована і регулює відносини щодо загальнообов'язкового соціального страхування.

Для реалізації Концепції соціального забезпечення населення України були розроблені Основи законодавства України про соціальне страхування, які прийняті у вигляді базового закону [9]. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року, беззаперечно вважаються базовим законом у регулюванні відносин даної сфери і прийнятий він відповідно до положень ст.46 Конституції України, яка і визначає соціальне страхування як одну з гарантій права громадян на соціальний захист [3].

Основним завданням, яке покликане вирішити даний закон є встановлення гарантій щодо захисту прав та інтересів громадян, які мають право на пенсію, а також на інші види соціального захисту, які включають право на забезпечення їх у разі хвороби, постійної або тимчасової втрати працездатності, безробіття з незалежних від них обставин, народження дитини, необхідності догляду за малолітньою дитиною або дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї, смерті громадянина та членів його сім'ї тощо [2]. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до Конституції України визначають принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні. Соціальне страхування є однією із організаційно-правових форм соціального забезпечення, визначальною категорією в якому є соціальні ризики й вимога їх обов'язкового й добровільного страхування.

В Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування поняття "соціального страхування" визначається як система прав, обов'язків і гарантій, що передбачає надання соціального захисту, в тому числі і матеріального забезпечення непрацездатних внаслідок настання соціальних ризиків громадян, за рахунок спеціальних грошових фондів, які формуються з страхових внесків роботодавців, громадян, а також бюджетних та інших коштів [2]. Правові відносини, що безпосередньо пов'язані зі сферою соціального страхування розділяються на дві основні групи:

1) правові відносини, що регулюють безпосередньо страхування як процес, що формує і використовує страховий фонд;

2) правові відносини, що виникають при організації самого процесу страхування, тобто дій страховиків як суб'єктів ринкових відносин, їх зв'язку з банківськими структурами, бюджетом і різними державними управлінськими органами.

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначають і види загальнообов'язкового соціального страхування, які в залежності від страхового випадку поділяються на: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття та інші види страхування, передбачені законами України [2].

До 1999 року соціальний захист працівників, потерпілих від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, визначався трудовим законодавством (інститутом охорони праці) та іншими численними нормативно-правовими актами, що були розрізненими та не являли собою цілісної, сформованої системи. Соціальний захист потерпілих осіб забезпечувався підприємствами або органами соціального захисту за кошти відповідних підприємств [1].

При чому варто зазначити, що до певного часу така система виконувала покладені на неї функції, проте разом з початком процесу ринкових перетворень та з введенням нових методів та форм господарювання, а також за багатьох інших обставин таких, як зміна власника, ліквідація, банкрутство, реорганізація чи перепрофілювання підприємств, значка кількість осіб, потерпілих на виробництві залишалися без соціальної підтримки. Загострення таких тенденцій впродовж останніх років сприяло та вимагало реформування, як організації та здійснення страхування від нещасного випадку на виробництві так і всієї системи соціального страхування.

Соціально-захисна діяльність України як незалежної держави, по суті, розпочалася ще до набуття незалежності, після ухвалення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Скерування дер-

Таблиця 1. Характеристика нормативно-правового забезпечення страхування від нещасних випадків

Законодавчий акт	Концептуальні засади
1. Конституція України	Закріплено право кожного громадянина України на соціальний захист, право на охорону праці та безпечні умови її здійснення
2. Кодекс законів про працю	Визначено базові норми та нормативи щодо показників охорони праці в цілому для трудових відносин
3. Закон України «Про охорону праці»	Управління та регулювання відносин між роботодавцями та найманими працівниками у сфері охорони праці та чітке регламентування та визначення прав та обов'язків обох сторін
4. Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»	Передбачено створення Фонду та регламентовано його діяльність. Закріплено права та обов'язки страхувальника та страховика щодо умов страхування
5. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»	Встановлює відповідно до класів професійного ризику виробництва страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності
6. Постанова Кабінету Міністрів України №1423 від 13.09.00 р. «Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання»	Наведене методичне забезпечення розрахунку необхідних показників для визначення професійного ризику, також передбачаються зниження та надбавки до страхового внеску в залежності від роботи підприємства за минулий календарний рік
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» № 1094 від 21.08.01	Визначає процедуру проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4; 5; 6; 7].

жави на соціальний захист найбільш незахищених категорій громадян переконливо спостерігається в законодавчих актах, які були ухвалені спочатку Верховною Радою УРСР, а після набуття незалежності — Верховною Радою України [1].

Після того, як Україна стала незалежною державою, назріла потреба у створенні власної дієвої та ефективної системи державного соціального страхування. Для реалізації цього завдання, Державним комітетом з нагляду за охороною праці України було розроблено та опрацьовано проект Закону "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності". У 1999 році даний законопроект був прийнятий та набув чинності з 01.04.2001 р.

На сьогодні в Україні страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань представляє собою складну систему, покликану виконувати ряд соціально значущих завдань і регулюється Законом України від 21.12.2000 року №2180-III "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань" (далі — Закон). Дія цього закону поширюється на осіб, які працюють в умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від їхньої форми власності та господарювання, а також на фізичних осіб та на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно і громадян-суб'єктів підприємницької діяльності. Цей Закон визначає правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності або загибелі застрахованих на виробництві [4].

Сфера дії даного Закону спрямована та поширюється на осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від їх форм власності та господарювання, які працюють у фізичних осіб, а також на тих осіб, які забезпечують себе роботою самостійно та на громадян — суб'єктів підприємницької діяльності.

Одним з основоположних документів безпосередньо в галузі охорони праці також є Закон України "Про охорону праці", який визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних державних органів відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні. Він визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює за участю відповідних державних органів відносини між власником підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та видів їх діяльності і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, встановлює єдиний порядок організації охорони праці України [5].

Також встановлює пріоритет життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності підприємства, тобто в першу чергу мають дотримуватись вимоги нормативно-правових актів про охорону праці, щоб працівник під час операцій виробничого циклу не отримував травм, не зазнавав по-

гіршення стану здоров'я, професійних захворювань або зменшення працездатності, і лише потім має звертатись увага на результати виробничої діяльності підприємства. Інші нормативні акти мають відповідати не тільки Конституції та іншим законам України, але, насамперед, цьому Законові. Загальний перелік та коротка характеристика основних законів України, спрямованих на формування і регулювання системи соціального захисту зайнятого населення наведено у таблиці 1.

Варто розуміти, що всі нещасні випадки, що сталися з працівниками на території підприємства, як в робочий час, так і після нього, поза підприємством під час виконання завдання роботодавця підлягають обов'язковому розслідуванню у порядку, встановленому вимогою ст. 22 Закону України "Про охорону праці" від 14.10.1992 року № 2695-XII та затвердженому Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (далі — Порядок) [5]. За підсумками розслідування комісією вирішується питання щодо взяття чи не взяти даного нещасного випадку на облік. Відповідно Порядку розслідування і обліку підлягають нещасні випадки (травми, в тому числі отримані в результаті нанесення тілесних ушкоджень іншою особою; гостре отруєння; тепловий удар; опік; обмороження; утоплення; поразка електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням; укуси комах і плазунів; тілесні ушкодження, завдані тваринами; ушкодження, отримані внаслідок вибухів, аварій, руйнування будівель, споруд, конструкцій, стихійних лих та ін.), які потягли за собою переведення працівника на іншу роботу, тимчасову або стійку втрату ним працездатності; смерть.

Згідно із законодавством тільки комісія з розслідування нещасного випадку має право кваліфікувати його як зв'язаний або не пов'язані з виробництвом, грунтуючись на встановлених нею обставинах справи. Проте дана процедура часом викликає гострі дискусії, щоб уникнути яких в даній статті розкрито деякі її аспекти. Зокрема, кваліфікація нещасного випадку має на увазі аналіз певних ознак нещасного випадку: виробничого; суб'єктного; територіального (просторового); тимчасового.

Щодо виробничої і суб'єктної ознаки, то на жаль, не цілком вдале формулювання "нещасний випадок на виробництві" іноді стає причиною її обмеженого розуміння: передбачається, що такий випадок може мати місце тільки у виробничих організаціях, робота в яких здійснюється за допомогою технічного обладнання або в умовах машинного виробництва. У той же час виробничий ознака уточнює і включає в себе всі ситуації, коли працівник здійснює трудову діяльність у свій робочий час незалежно від його посади та професійних обов'язків. Іншими словами, нещасний випадок на виробництві може статися і при виконанні офісної, невиробничої роботи. Належним суб'єктом виступає працівник, що складається на момент настання нещасного випадку в трудових відносинах з роботодавцем. Таким чином, комісії з розслідування нещасного випадку необхідно встановлювати характер дій працівника.

За загальним правилом просторова ознака полягає в тому, що нещасний випадок повинен наступити на території роботодавця або на будь-якій іншій території, де працівник перебував у силу свого підпорядкування, за дорученням чи в інтересах роботодавця. Тобто встановленню підлягає, хто, на якій підставі, за яких обставин, де і в який час діяв в момент настання нещасного випадку і необхідно оцінювати дану ознаку в сукупності з іншими ознаками.

Тимчасова ознака виражається в тому, що нещасний випадок стався в робочий час або коли працівник слідував до місця службового відрядження або назад, на роботу чи з неї на наданому роботодавцем (або особистому — при його використанні у виробничих цілях) транспортному засобі, здійснював службову поїздку (вже незалежно від виду транспорту) та в деяких інших випадках, прямо вказаних у законі.

Комісія в подібних випадках повинна встановлювати, в який час, на якій підставі працівник перебував (був відсутній) на робочому місці і якими документами це підтверджується. Важливо, щоб всі доводи комісії були підкріплені документально з тим, щоб її висновки відповідали загальній картині нещасного випадку і були максимально об'єктивними.

Однак навіть якщо перераховані вище ознаки є в наявності, цього недостатньо, щоб приступити до кваліфікації нещасного випадку, оскільки необхідно, щоб підтвердилося відсутність низки обставин. Зокрема, якщо смерть працівника настала внаслідок загального захворювання або самогубства, смерть або пошкодження здоров'я через алкогольного, наркотичного або іншого токсичного сп'яніння потерпілого або вчинення потерпілим кримінально караного діяння, що допускає кваліфікацію нещасного випадку як не пов'язаного з виробництвом є непростим питанням і залежить від конкретних обставин. З одного боку, законодавство передбачає певний набір кваліфікуючих ознак, але на практиці доводиться стикатися з їх колізією. Сформуємо деякі вихідні положення, які слід враховувати при вивченні того чи іншого нещасного випадку:

— Наявність трудових відносин між працівником і роботодавцем само по собі не може мати визначального значення при кваліфікації нещасного випадку;

— Для визнання нещасного випадку на виробництві страховим достатньо того, що він стався в робочий час і в зв'язку з виконанням застрахованим дій, обумовлених трудовими відносинами або скоєних правомірно в інтересах роботодавця;

— Якщо алкогольне, наркотичне сп'яніння не є єдиною причиною смерті особи відповідно до висновку судово-медичної експертизи, то воно не зумовлює характер нещасного випадку як не пов'язаного з виробництвом.

В даний час закон не встановлює будь-яких пріоритетних ознак або типових ситуацій, оскільки комісії з розслідування нещасного випадку належить керуватися матеріалами кожної конкретної пригоди за початковою опорою на Закон. Кваліфікація нещасного випадку — безперечне право комісії, але мета розслідування — не лише юридична оцінка наявних обставин, але й встановлення їх правового впливу на зв'язок стався події з виробництвом.

ВИСНОВКИ

Отже, законодавство України, що регулює забезпечення громадян соціальним захистом у сфері соціально-трудових відносин, являє собою систему взаємозв'язаних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у галузі реалізації державної політики щодо правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Воно складається із Основного закону України — Конституції, Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: закон України, Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", Закон України "Про страхування", Закону України "Про охорону праці" та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. Разом з тим, сьогодні існують проблемні аспекти в законодавчому та нормативно-правовому полі за регулюванням процесу організації та здіснення страхування від нещасного випадку, а також необхідність розширення важелів впливу для Державних органів влади з метою посилення контролю за здійсненням страхових виплат при настанні страхового випадку, тому вважаємо за необхідне врегулювати всі законодавчі прогалини та неузгодженості, що надасть можливості для уникнення негативних наслідків, які є можливими за відсутності чіткого законодавчого та нормативно-правового регулювання.

Література:

1. Андрушко А.В. Деякі питання відшкодування шкоди, заподіяної працівнику внаслідок нещасного випадку на виробництві // Українські наукові записки. — №3 (15), 2005. — С.182.

2. Закон України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 14.01.1998 № 16/98-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр

3. Закон України "Конституція України" від 28 червня 1996 року/[Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" від 23 вересня 1999 року № 1105 — XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1105к/99-вр

5. Закон України "Про охорону праці" від 14.10.1992 року № 2695-XII/[Електронний ресурс]// Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12

6. Закон України "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" № 2272-14 від 01.01.2001 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2272-14

7. Постанова Кабінету міністрів України "Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві" від 30.11.2011р. №1232. — [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1093-01

8. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання" від 13.09.00 р. № 1423 / [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1423-2000-п

9. Страхування: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. — К.: Знання, 2008. — 1019 с.

References:

1. Andrushko A.V. (2005), "Some issues of damages caused by the employee as a result of an accident at work" Ukrains'ki naukovi zapysky. vol. 3 (15), 2005, pp.182—185.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine "Fundamentals of Ukraine on compulsory social insurance", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр (Accessed 25 November 2014).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "The Constitution of Ukraine", available at: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96 (Accessed 25 November 2014).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases that caused disability", available at: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1105к/99 (Accessed 25 November 2014).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Labour Protection", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12 (Accessed 25 November 2014).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On insurance rates for compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases that caused disabilit", available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2272-14 (Accessed 25 November 2014).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "The order of investigation and registration of accidents, occupational diseases and accidents at work", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1093-01 (Accessed 25 November 2014).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2000), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of determining insurance rates for businesses and organizations on compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases"", available at: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1423-2000-п (Accessed 25 November 2014)

9. Bazylevych, V.D. (2008), Strakhuvannia [Insurance] Znannia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2014 р.